

Миколаївський державний гуманітарний університет
ім. Петра Могили
комплексу «Кієво-Могилянська академія»

Ситник В.О.

Основи держави і права

Навчально-методичні матеріали

Миколаїв – 2003

ББК 66
К 60
УДК 32 (091) (075.8)

К 60   **Ситник В.О.** Основи держави і права. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2003. - с.

ББК 66

Дана робота підготовлена на основі навчально-методичного комплексу з курсу “Основи держави і права”. В її зміст входять: тематика лекцій, плани практичних занять, методичні вказівки по самостійній роботі студентів, тематика письмових робіт та питання до іспитів з навчальної дисципліни. Методичні матеріали розраховані на викладачів та студентів вищого навчального закладу.

© МДГУ ім. Петра Могили, 2003

Концепція дисципліни

Плани семінарських занять і практичні завдання для самостійної роботи студентів призначені для проведення практичних занять з курсу "Основи держави і права" для студентів всіх спеціальностей.

Їх зміст відповідає типовій програмі курсу "Основи держави і права" і складається з 7 розділів:

- I. Загальні поняття і категорії права;
- II. Конституційне право;
- III. Адміністративне право;
- IV. Цивільне право;
- V. Трудове право;
- VI. Цивільний процес;
- VII. Екологічне право.

Практичні завдання допоможуть студентам набути необхідних навичок застосування законодавства в своїй майбутній професійній, а також громадській діяльності, сприятимуть активному вихованню правосвідомості, вмінню гармонійно користуватися юридичними поняттями і термінологією.

Всі практичні завдання містять або якийсь казус з судової, арбітражної чи господарської практики, або рішення з конкретної справи. Студент повинен на підставі аналізу конфліктної ситуації законодавства запропонувати своє вирішення питання або завдання в цілому.

Відповідаючи на питання, треба обов'язково посилатися на нормативний акт (точно вказати його назву, ким і коли ухвалений), статтю, за допомогою вирішується завдання.

В кінці практичних завдань міститься список чинного законодавства по розділах, який повинен бути використаний при розв'язанні задач. Крім цього студенти можуть користуватись довідниками, збірниками нормативних актів, практичними посібниками і коментарями чинного законодавства, виданими в останні роки.

Навчально-методичні матеріали

План семінарських занять і практичні завдання для самостійної роботи студентів підготував: Ситник Віктор Олександрович - кандидат юридичних наук.

Розділ I. Загальні поняття і категорії права України.

Тема 1. Основні поняття про право України.

1. Поняття, суть і функції права. Соціальна цінність права. Проблеми формування української правової держави.

2. Поняття, види і структура правових норм.
3. Джерела (форми) права та їх види.
4. Закони і підзаконні нормативні акти, їх чинність у часі, просторі і за колом осіб.

Тема 2. Система права. Систематизація нормативно-правових актів.

1. Поняття системи права. Галузь права. Правові інститути.
2. Поняття систематизації нормативно-правових актів. Кодифікація і інкорпорація.
3. Законність і правопорядок. Юридичні гарантії законності.

Тема 3. Правомірна поведінка. Правопорушення і юридична відповідальність.

1. Поняття правомірної поведінки і правопорушення.
2. Поняття і підстави юридичної відповідальності.
3. Види юридичної відповідальності, їх загальна характеристика.

Практичні завдання до I розділу. (Практикум).

1. Поясніть, до яких галузей права відносяться наступні норми права:
  - 1) Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.
  - 2) "За згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років".
  - 3) "Особи, які беруть шлюб, мають право за власним бажанням укласти угоду щодо вирішення питань життя сім'ї (шлюбний контракт), в якій передбачені майнові право і обов'язки подружжя".
  - 4) Акціонерному товариству забороняється випуск акцій для покриття збитків, пов'язаних з його господарською діяльністю.
  - 5) "За порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосований тільки один з таких заходів стягнення: 1) догана, 2) звільнення."
  - 6) "Організація масових безпорядків, що супроводжувалися насильством над особою, погрозами, знищенням майна, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувались як зброя, а також активна участь у масових безпорядках - карається позбавленням волі на строк від двох до дванадцяти років".
  - 7) "Розгляд цивільних справ у всіх судах першої інстанції

проводиться в складі трьох суддів або суддею одноособово..."

2. Значком "+" вкажіть джерела (форми) права:

Інструкція міністра освіти України;	Постанова молодіжного фонду;
Наказ директора заводу;	Рішення сільського сходу;
Положення про паспорт громадянина України;	Указ президента України;
Статут Республіканської партії;	Рішення обл. ради "Про санітарний стан у школах".

3. Чи є відмінності у значенні слова "право" в таких висловах:

- a) Право на особисту недоторканність;
- b) Право матері;
- c) Трудове право;
- d) Міжнародне право? Скільки значень має це слово у наведених прикладах?

4. Дайте відповіді на запитання:

- a) Чи існують у суспільстві такі відносини, які регулюються тільки юридичними нормами?
- b) Які норми пред'являють більш високі вимоги до поведінки: юридичні чи моральні?
- c) Що змінюється швидше: система права чи система законодавства?

5. Розгляньте систему норм Цивільного кодексу України. Знайдіть норму, що встановлює правила про майнову відповідальність за шкоду, заподіяну неповнолітнім віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років. Розгляньте систему норм Кримінального кодексу України. Знайдіть норму, що встановлює вік, із досягненням якого настає кримінальна відповідальність за скоєний злочин.

6. До якої відповідальності можуть бути притягнуті наступні суб'єкти правовідносин:

☐ Кабінет міністрів України,	☐ Підприємство,
☐ Президент України,	☐ Директор заводу,
☐ Народний депутат України,	☐ Громадянин,
☐ Головний технолог заводу,	☐ Член Спілки художників?

7. Які види юридичної відповідальності можуть бути застосовані за такі правопорушення:

- Поставка підприємством в торговельну мережу недоброякісного товару;
- Розпиття спиртних напоїв на виробництві;
- Порухення правил проведення мітингів і демонстрацій;
- Ушкодження здоров'я громадянина;

Скоєння прогулу.

8. Визначте, чи є правопорушеннями такі вчинки студентів:

- a) невиконання навчальних завдань;
- b) невідвідування семінарських занять без поважних причин;
- c) незадовільна відповідь студента на іспиті.

Якщо такі вчинки (або якийсь із них) є правопорушенням, то до якого виду вони належать? Охарактеризуйте їх.

9. Порівняйте два правових режими: щодо громадян - "дозволено все, що не заборонено", і службових осіб - "дозволено лише те, що визначене законом". Поясніть суть і значення цих принципів правового регулювання на конкретних прикладах.

Розділ II. Конституційне право України.

Тема 4. Конституційне право - провідна галузь права України.

1. Загальні засади демократичного конституційного суверенітету в Україні.

2. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина.
3. Організація державної влади: законодавча, виконавча і судова.
4. Основні засади територіального устрою України.
5. Конституційний статус місцевого самоврядування.
6. Охорона конституції.

Практикум

1. Визначте, в яких положеннях Конституції України розкривається соціальна сутність Української держави.

2. Підготуйте відповіді на такі запитання:

a) У чому полягає відмінність між поняттями: "громадянське суспільство" і "держава"?

b) Що означає поділ державної влади на законодавчу, виконавчу і судову? Які він дає переваги з точки зору захисту прав і інтересів громадян?

3. Вкажіть, які державні органи або посадові особи мають такі повноваження:

- a) Затверджує Державний бюджет України;
- b) Приймає рішення про прийняття до громадянства України та приписання громадянства України, надання притулку;
- c) Вводить у разі необхідності надзвичайний стан на території України;
- d) Призначає Генерального прокурора України та звільняє його з посади;
- e) Здійснює помилування осіб;
- f) Обирає суддів безстроково;

г) Забезпечує проведення фінансової, грошової, цінової, кредитної та податкової політики України;

h) Призначає прокурорів областей, районів, міста.

4. Громадянин Р. направив до парламенту України проект Закону "Про відповідальність батьків за неналежне Виховання своїх дітей" з метою розгляду його на сесії вищого представницького органу влади. Чи має право гр. Р вносити законопроект в парламент в порядку законодавчої ініціативи? Які у вас зауваження до цього законопроекту?

5. А) Іноземний громадянин В., який навчається в Україні, вирішив набути громадянство України. З цією метою він направив заяву президенту України. Чи виникло в даному випадку державно-правове відношення? Якщо так (ні), то чому?

В) Іноземний громадянин К., який навчається в Україні, вирішив вступити в шлюб з Л., громадянкою України. З цією метою вони подали заяву в органи загсу. Чи виникло в даному випадку державно-правове відношення? Якщо так (ні), то чому?

Розділ III. Адміністративне право України.

Тема 5. Правові основи державного управління.

1. Державне управління та державна виконавча влада.
2. Адміністративне право: поняття, система, джерела.
3. Державна служба в Україні.
4. Адміністративне правопорушення. Види адміністративних стягнень.

Практикум

1. Рішенням районного суду гр. С. повинен відшкодувати шкоду, заподіяну гр. К. Виконком районної ради, куди звернувся гр. С. зі скаргою, прийняв таке рішення: "Задовольнити скаргу гр. С. і звільнити його від відшкодування шкоди".

Чи законне рішення виконкому? Які вимоги до актів управління пред'являє закон?

2. В результаті проведення конкурсу на заміщення посади зам. голови акціонерного банку "Дністер", нині був обраний п. Петров, що працює спеціалістом в апараті Кабінету Міністрів України. Наказ про зарахування Петрова на цю посаду був опротестований прокурором як такий, що суперечить чинному законодавству.

Чи законно був виданий цей наказ? Які могли бути мотиви протесту прокурора?

3. Які види адміністративних стягнень можуть бути застосовані за

такі адміністративні проступки:

- a) Дрібне хуліганство;
- b) Незаконні дії щодо державних нагород;
- c) Порушення законодавства з фінансових питань;
- d) Порушення правил проведення мітингів, шествій, демонстрацій;
- e) Розпиття спиртних напоїв на виробництві.

4. Начальник цеху поліграфічного підприємства видав наказ, в якому оголошувалося, що у випадку порушення працівниками правил техніки безпеки та охорони праці збори трудового колективу цеху мають право притягати винних до адміністративної відповідальності.

Чи є законним наказ начальника цеху? Які органи та посадові особи мають право накладати адміністративні стягнення?

5. Комерційний магазин "Єва" здійснював продаж товарів без чеків, а отримані від їх реалізації кошти затримувалися в директора магазину 12-15 днів.

Чи є порушення чинного адміністративного законодавства даному випадку? Якщо так (ні), то чому? Пошліться на відповідну норму Кодексу про адміністративні правопорушення.

Розділ IV. Цивільне право України.

Тема 6. Цивільне право як галузь права. Суб'єкти цивільного права.

1. Поняття, система і джерела цивільного права.
2. Суб'єкти і об'єкти цивільного права. Правоздатність і дієздатність.
3. Здійснення і захист цивільних прав.
4. Захист честі, гідності і ділової репутації.

Практикум

1. Поясніть співвідношення понять "Закон", "цивільне законодавство" і "цивільне право".

2. За розпорядженням генерального директора концерну "Орбіта" підприємство, яке входить до його складу, передало іншому підприємству того ж концерну будову, в якій розмістився ремонтний цех.

Чи можна вважати, що між даними підприємствами виникли майнові відносини? Чи підпадають ці відносини під дію норм цивільного права?

3. Громадянин К. уклав договір купівлі-продажу відео системи з

громадянином С. в договорі містився пункт, у відповідності з яким всі суперечки з приводу купівлі-продажу повинні вирішуватися тільки між К. і С. без права звертання до суду за захистом своїх прав. Виявивши в покупці дефект, С. звернувся в суд з вимогою розірвати договір купівлі-продажу. К. просив відмовити в позові, оскільки за умовою договору сторони вирішують усі суперечки за домовленістю, без звернення в суд.

Яке рішення повинен винести суд?

4. Неповнолітньому В., якому виповнилось 16 років, дід подарував акордеон. Не бажаючи грати на ньому, В. з дозволу діда хотів продати акордеон і купити магнітофон. Батьки звернулись за роз'ясненнями до юриста: чи можуть вони, як батьки, заборонити синові продавати акордеон, а також вимагати повернути його від покупця у випадку, якщо ця річ була вже продана?

Яке роз'яснення повинен дати юрист?

5. Громадянин Ф., який має в Києві окрему квартиру, вступаючи у шлюб з П., отримав від неї письмове зобов'язання не претендувати на його житлову площу і не звертатись в суд з приводу суперечки про житлову площу і розподіл майна. Пізніше, при зверненні гр. П. в суд і вказаних питань, гр. Ф. пред'явив Суду її письмове зобов'язання, підписане лише П., але не засвідчене нотаріусом.

Чи має юридичне значення вказане письмове зобов'язання П.? Чи мало би це зобов'язання юридичне значення для суду, якщо б гр. П. звернулась до нотаріуса для засвідчення даної угоди з Ф.? Чи відповідає ця угода вимогам закону?

Тема 7. Юридичні особи - суб'єкти цивільного права.

1. Поняття, ознаки і відповідальність юридичних осіб.
2. Способи утворення юридичних осіб. Види юридичних осіб. Комерційні і некомерційні організації.
3. Створення, реєстрація і ліквідація юридичних осіб.

Практикум

1. Типографія, яка є структурним підрозділом поліграфічного об'єднання, уклала від власного імені угоду з заводом-виробником про поставку типографії нового обладнання. Після виконання умов договору заводом типографія не змогла оплатити поставлене їй обладнання через відсутність у неї відповідних коштів.

- а) Чи є типографія в даному випадку юридичною особою?
- б) Чи мала вона право від власного імені укласти договір із заводом-постачальником?

с) Хто повинен нести відповідальність за зобов'язаннями типографії?

2. Об'єднана районна типографія, що є юридичною особою, крім випуску газет та іншої друкованої продукції, почала виробляти з відходів білові товари, а для їх реалізації уклала договір з райспоживспількою. Крім того, за замовленнями громадян ця типографія виконувала палітурні та інші роботи.

Чи має право типографія займатися, крім своєї основної, подібною діяльністю? Чи є законними відповідні договори типографії?

3. Кооперативне підприємство направило на реєстрацію в міськвиконком свій статут. Серед інших реквізитів статут містив вказівку на те, що підприємство має право укладати різні угоди, які хоча і не називаються в статуті, але не суперечать закону. Виконком відмовився реєструвати підприємство на тій підставі, що в цьому документі треба перерахувати конкретно всі угоди, які може укладати підприємство.

Підприємство не погоджувалося з таким рішенням і оскаржило відмову міськвиконкому в суд.

а) Яке правове значення має статут підприємства?

б) Які реквізити повинен містити статут підприємства?

с) Яким нормативним актом передбачені вимоги щодо змісту статуту?

4. В результаті реорганізації шляхом злиття 3-х типографій була створена нова юридична особа - поліграфічний комбінат "Зоря". Через деякий час будтрест №2 пред'явив "Зорі" претензію, пов'язану із заборгованістю тресту однієї з колишніх типографій. Чи відповідає "Зоря" за зобов'язання типографій, які увійшли до складу комбінату? Як би вирішувалось питання про відповідальність типографії, якби вона ліквідувалась?

5. Колектив госпрозрахункового підрозділу фірми "Промінь" звернувся до керівника банку з клопотанням про відкриття субрахунку для акумуляції грошей з виплати заробітної плати працівникам цього підрозділу.

Чи законні вимоги колективу? Яку відповідь повинен дати керівник банку?

Тема 8. Організаційно-правові основи підприємницької діяльності

1. Поняття і види підприємницької діяльності. Законодавство про підприємницьку діяльність.

2. Основні організаційно-правові форми підприємницької діяльності.

3. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності.

Практикум

1. В 1995 р. виконком міськради зареєстрував приватне підприємство і видав йому відповідне реєстраційне посвідчення.

З метою розвитку це підприємство вирішило залучити кошти інших юридичних та фізичних осіб, уклавши з ними угоду, в якій було передбачено розмір часток кожного з учасників у статутному фонді, в розподілі прибутків та збитків тощо.

В результаті невиконання зобов'язання цим підприємством, в лютому 1996 р. на нього було подано позов про відшкодування збитків в обласний арбітражний суд.

В суді була встановлена недійсність установчих документів цього підприємства і постало питання про скасування державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності.

1) Чи правомірно арбітражний суд поставив таке питання? Пошліться на відповідний закон.

2) Чи допускається зміна форм власності, організаційних форм діяльності суб'єктом підприємництва і що в цьому випадку вимагає закон?

3) Які підстави для скасування державної реєстрації підприємництва передбачені законом і яким?

2. Сімейний трудовий колектив вирішив зайнятися підприємницькою діяльністю, зокрема, виготовлення пива. З цією метою його члени підготували відповідний пакет документів для державної реєстрації підприємництва у виконавчому комітеті міської ради.

Виконком відмовив їм у реєстрації на підставі недоцільності організації і функціонування такого підприємства в даному районі міста.

Які види підприємницької діяльності заборонені законодавством? Чи законна відмова виконкому? Куди може звернутись суб'єкт підприємництва за захистом своїх прав? Назвіть законні підстави відмови виконкому в державній реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності?

Тема 9. Угоди. Позовна давність.

1. Поняття, види і форми угод.

2. Недійсність угод. Наслідки визнання угод недійсними.

3. Позовна давність. Наслідки закінчення строку позовної давності.

Практикум

1. В книжковий магазин зайшли двоє громадян: С. і П. С. підійшов до полиці і вибрав книжку, яку став проглядати. Громадян П., не побачивши такої книжки на полиці, підійшов до каси і попросив вибрати йому чек на цю книгу. Між С. і П. виник спір.

З якого моменту договір купівлі-продажу вважається укладеним? Коли виникає право власності у покупця при продажі товарів методом самообслуговування?

2. Ч пред'явила позов до П. про визнання договору купівлі-продажу будинку недійсним. Позивачка зазначила, що за цим договором вона продала П. належну їй 1/3 частину будинку. Посилаючись на те, що договір був укладений нею внаслідок збігу тяжких обставин після смерті чоловіка та її хвороби, позивачка просила задовольнити позов. Які угоди є недійсними? Дайте правовий аналіз даної ситуації. Яке рішення повинен винести суд?

3. Енський ЦПК 5 січня 1996 р відправив типографії партію листового паперу. При прийманні за якістю були виявлені недоліки цієї продукції, про що 10 січня 1996 р був складений акт приймання. 9 липня 1996 р типографія звернулася в арбітражний суд з позовом, в якому вимагала стягнути з постачальника вартість неякісного виробу, сплачену раніше, а також штраф за поставку неякісної продукції. Представник відповідача, заперечуючи позов, вказав, що типографія пропустила строк позовної давності по спорах про якість, оскільки з моменту відвантаження паперу пройшло більше півроку. Яке рішення повинен винести арбітражний суд?

4. Громадянин П в січні 1995 р звернувся до громадянина Р з проханням позичити йому на 3 місяці 250 гривень. Своєчасно борг він не віддав, а через 1.5 року, в липні 1996 р., повернув його частково в сумі 150 грн. Дайте юридичний аналіз даної ситуації?

Чи може Р звернутися в суд з позовом про стягнення боргу? Якою повинна бути форма даної угоди?

5. Визначте, які наслідки наступлять, якщо:

а) Підприємство перерахувало заборгованість поставнику, по який строк давності давно закінчився. Чи можна вимагати назад перераховану суму?

б) Завод звернувся з позовом в арбітражний суд без попереднього пред'явлення претензій боржнику;

в) Власник майна 25 липня 1996 р звернувся в суд з позовом про повернення свого майна з чужого незаконного володіння. З позову слідувало, що 20 травня 1993 р власник дізнався про втрату свого майна

і про його незаконного володільця. Весь цей час, до 25 липня 1996 р включно, останній обіцяв власникові повернути належне йому майно. Яке рішення повинен винести суд?

Тема 10. Право власності.

1. Поняття і форми права власності.
2. Суб'єкти права власності. Правове регулювання приватної колективної і державної власності.
3. Право інтелектуальної власності.
4. Здійснення права власності. Захист права власності та інших речових прав.

Практикум.

1. В якому значенні використані слова "власність" і "право власності" в наступних випадках: "власність на засоби виробництва -- основа виробничих відносин"; "право власності - важливий інститут права"; "право власності громадян охороняється законом".

2. Громадянин А купив у свого сусіда П магнітофон. Незабаром виявилось, що П взяв цей магнітофон у пункті прокату. Повернути магнітофон за вимогою прокату а відмовився, посилаючись на те, що він не знав про справжнього власника магнітофону, а також на те, що П не повертає йому отримані за магнітофон гроші.

По чій заяві, як і ким повинен бути розглянутий цей спір? Як повинен бути вирішений аналогічний спір, якщо проданий магнітофон належить родичу П і був переданий останньому в користування?

3. Які юридичні підстави для виникнення права власності? Чи можна рахувати громадянина, який знайшов на присадибній ділянці посудину, невідомо ким закопану, власником золотих монет, які в ній знаходяться?

3. У чому зміст понять "охорона права власності" і "захист права власності"? вкажіть основні засоби охорони і захисту.

Тема 11. Основи зобов'язального права. Окремі види господарських договорів.

1 заняття (2 години).

1. Поняття, види і зміст цивільних зобов'язань.
  2. Поняття, види та основні риси господарських договорів, їх значення в умовах ринкової економіки.
  3. Договори купівлі-продажу, майнового найму, підряду, перевезення.
- 2 заняття (2 години).
1. Договір поставки: поняття, форма, зміст.

2. Майнова відповідальність сторін за порушення зобов'язань по договору поставки.

3. Цивільно-правові договори в книговидавництві та книготорговстві.

Практикум.

1. Видавництво дитячої художньої літератури відмовилось укласти договір з книготоргом на суму 900 грн., посилаючись на те, що поставка книг передбачена планом видавництва і книги будуть поставлятися в зручні для нього строки згідно з планом випуску. Книготорг звернувся в арбітражний суд.

В яких органах розглядаються заяви про примусове укладання договору поставки? Яка майнова відповідальність встановлена за ухилення договору поставки? Як арбітражний суд вирішить спір?

2. У газеті поміщено оголошення про продаж двох токарних станків. На цю пропозицію відгукнулось підприємство побутового обслуговування. Досягнувши домовленості, підприємство побутового обслуговування продавцю в безготівковому порядку вартість станків. Пізніше виявилось, що станки мають крупні дефекти. Покупець був вимушений звернутись з позовом в арбітражний суд про стягнення з заводу 20% штрафу за поставку недоброякісної продукції та збитків, спричинених підприємству. Арбітраж відмовився стягувати штраф, мотивуючи...

Чим арбітражний суд мотивував свою відмову? В чому різниця між договором купівлі-продажу та поставки? Яке практичне значення має кваліфікація договорів? Як підприємство-покупець повинно було захистити свої права?

3. В арбітражному суді за заявою кредиторів була порушена справа про банкрутство державного поліграфічного підприємства "Глобус". Представник трудового колективу на засіданні арбітражного суду поставив питання про передачу підприємства в оренду трудовому колективу.

Яким чином в законодавстві вирішується це питання і на підставі якого Закону? Яке рішення повинен прийняти арбітражний суд?

4. Громадянка К купила в кредит терміном на 6 місяців пральну машину. Через 4 місяці на ці машини була підвищена роздрібна ціна. К поставили до відома про необхідність перерахування платежів з тим, щоб сплатити повністю нову вартість машини.

Чи має значення зміна цін в період дії договору купівлі-продажу в кредит? Як вирішити питання по суті і на підставі якого нормативного

акту?

5. У зв'язку з серйозним поліграфічним браком у книгарню №5 Львівського облкниготоргу багатьма покупцями були повернені книжки.

Чи відповідає продавець (книжковий магазин) за якість проданих товарів? Які права покупця, якщо йому продали неякісний товар? Що повинна зробити дирекція магазину і книготоргу при поверненні покупцями куплених ними книг?

Чи несуть відповідальність і яку видавництво та поліграф комбінат за поставку в книжкову торгівлю неякісних видань?

Тема 12. Авторське право і суміжні права (4 год).

1. Поняття авторського права. Суміжні права.
2. Об'єкти і суб'єкти авторського права. Сфера дії Закону "Про авторське право і суміжні права" від 23.12.1993 р.
3. Особисті (немайнові) та майнові права автора твору науки, літератури і мистецтва.
4. Вільне використання твору.
5. Договори на право використання творів.
6. Захист авторського права.

Практикум.

1. Письменник Д уклав договір з видавництвом "Дніпро" про видання своєї книги. Рукопис був схвалений в листопаді 1994 р і автору сплачена певна частка винагороди. На початку 1996 р цей самий твір, тільки в скороченому варіанті і під іншою назвою, видається "Каменярем". Видавництво "Дніпро" розриває договір з Д та пред'являє позов про стягнення сплаченої винагороди. Чи законно діяло видавництво? Якщо так (ні), то чому? Який порядок використання твору? Що таке невиключно та виключна ліцензія?

2. Картину художника В купив музей. Пізніше видавництво "Просвіта" з дозволу музею випустило в світ репродукцію цієї картини. Автор картини пред'явив претензії видавництву в зв'язку з порушенням його авторських прав. Чи були порушені права автора? Якщо так, то як їх захистити?

3. Чи вважаються авторами творів:

- а) Школяр, який виконав на святковому вечері складену ним гумореску?
- б) Кожний з учнів, який намалював на уроці малювання за дорученням вчительки малюнок?
- в) Студент, який зробив переклад невеличкого оповідання

англійськомовного письменника?

4. За договором з телебаченням автор передав останньому право інсценування і передачі в ефірі його неопублікованого оповідання. За це автор отримав відповідну нагороду. Оповідання було інсценоване редактором радіомовлення і передано в ефір.

Чи вправі автор, враховуючи, що інсценування зроблено за його оповідання, користуватись рівними правами з редактором радіомовлення на твір, що вийшов в ефірі?

Тема 13. Правове регулювання винаходів (корисних моделей).

1. Поняття і предмет винахідницького права. Джерела винахідницького права.

2. Правова охорона винаходів (корисних моделей). Умова платоспроможності винаходу (корисної моделі).

3. Право на патент. Порядок одержання патенту.

4. Припинення дії патенту та визнання його недійсним.

5. Права та обов'язки, що впливають з патенту. Захист прав власників патенту.

Практикум

1. Автор винаходу нового способу лікування грибкових захворювань, що був захищений патентом, пред'явив претензію до гр. К., який застосував цей спосіб для лікування членів своєї сім'ї. Свої претензії автор винаходу пояснював тим, що згідно з чинним законодавством ніхто не може використовувати винахід, на який видано патент, без згоди патентові о дільця.

Чи правий автор винаходу? Що таке виключне право на використання винаходу? Які дії не визнаються порушенням прав, що надаються патентом?

2. С - автор винаходу - звернувся в народний суд з позовом про сплату йому винагороди за використання винаходу на підставі договору з роботодавцем (патентовано дільцем).

Відповідач свою позицію пояснював тим, що корисний ефект від винаходу не виражається ні в прибутку, ні в доході підприємства, а тому розмір винагороди підрахувати не вдається.

Розберіть доводи сторін. В яких випадках роботодавець має право на одержання патенту? В яких розмірах виплачується винагорода автору винаходу, який не являється патентоволодільцем? Який орган вправі розглядати даний спір?

3. Автор корисної моделі вирішив запатентувати її в іноземній

державі, для чого він подав заявку на одержання охоронного документа на корисну модель у відповідний орган іноземної держави.

Автор не повідомив Держпатент України про свої наміри здійснити таке патентування.

Які права і обов'язки має автор корисної моделі щодо патентування їх в іноземних державах? Чи може Держпатент України вимагати в судовому порядку визнання такого патенту недійсним?

Розділ V. Трудове право України

Тема 14. Трудове право як актуальна галузь права. Трудовий договір.

1. Поняття, система і джерела трудового права.
2. Поняття трудового договору, його зміст, форми, строки. Найм працівників за контрактом.
3. Суб'єкти трудового договору, порядок його укладання.
4. Випробування при прийнятті на роботу.

Практикум.

1. Власник підприємства уклав з художником трудову угоду про виготовлення 10 портретів ветеранів виробництва. Були визначені строк закінчення роботи та її ціна.

Чи можна в даному випадку говорити, що між сторонами був укладений трудовий договір на визначений строк?

2. Д був прийнятий на роботу з місячним випробувальним строком за спеціальністю інженера-конструктора. За 2 дні до закінчення строку випробування його усно попередив керівник установи про продовження випробування ще на тиждень. Із закінченням тижня Д був звільнений як такий, що не витримав випробування.

Який порядок встановлення і проведення випробування при прийнятті на роботу? Які порушення трудового законодавства допущені в даному випадку? Куди може звернутися Д за захистом своїх порушених прав?

3. У зв'язку з народженням дитини працівниця Л оформила відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею 3-х річного віку. На її місце була прийнята С. Через 1.5 року Л була вимушена вийти на роботу (через важкі матеріальні умови). С відмовилась звільнитися з посади, яку раніше займала Л., мотивуючи це тим, що її робота тривала довгий час і тому вона не може рахуватись тимчасовою. Незважаючи на пояснення вона була звільнена з ініціативи власника як тимчасова робітниця.

Чи була С тимчасовою робітницею і чи законне її звільнення? Куди може звернутися С за захистом своїх прав? Як треба було оформити прийняття на роботу С в даному випадку?

4. На поліграфічне підприємство були зараховані слюсарем випускник технікуму та інженером-технологом випускниця інституту з двотижневим випробувальним строком. Через два тижня від початку роботи їх було звільнено як таких, що не витримали випробувальний строк.

Чи було порушення трудового законодавства в даному випадку? Для яких категорій працівників власник не має права встановлювати випробування? Чи потрібна згода профспілкового органу на звільнення в даному випадку?

5. Працівник Г 10 травня 1996 р приступив до виконання обов'язків цехового інженера. Під час виплати заробітної плати, бухгалтер повідомила, що оскільки наказ про призначення його на роботу датований 1 червня, йому не буде виплачена заробітна плата за травень.

Чи правильна відповідь бухгалтера? Якщо так (ні), то чому?

6. Працівник одного видавництва виявив бажання працювати за сумісництвом в патентному відділі науково-дослідного інституту. Укладаючи з ним трудовий договір, директор інституту запропонував йому заробітну плату в розмірі 30% від його повної ставки за суміщенням роботи.

Що таке робота за сумісництвом і суміщення професій (посад)? Як, згідно Закону України "Про оплату праці", здійснюється оплата праці за сумісництвом? Чи законний наказ директора?

Розділ V. Трудове право України

Тема 14. Трудове право як актуальна галузь права. Трудовий договір.

1. Поняття, система і джерела трудового права.
2. Поняття трудового договору, його зміст, форми, строки. Найм працівників за контрактом.
3. Суб'єкти трудового договору, порядок його укладання.
4. Випробування при прийнятті на роботу.

Практикум.

1. Власник підприємства уклав з художником трудову угоду про виготовлення 10 портретів ветеранів виробництва. Були визначені строк закінчення роботи та її ціна.

Чи можна в даному випадку говорити, що між сторонами був укладений трудовий договір на визначений строк?

2. Д був прийнятий на роботу з місячним випробувальним строком за спеціальністю інженера-конструктора. За 2 дні до закінчення строку випробування його усно попередив керівник установи про продовження випробування ще на тиждень. Із закінченням тижня Д був звільнений як такий, що не витримав випробування.

Який порядок встановлення і проведення випробування при прийнятті на роботу? Які порушення трудового законодавства допущені в даному випадку? Куди може звернутися Д за захистом своїх порушених прав?

3. У зв'язку з народженням дитини працівниця Л оформила відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею 3-х річного віку. На її місце була прийнята С. Через 1.5 року Л була вимушена вийти на роботу (через тяжкі матеріальні умови). С відмовилась звільнитися з посади, яку раніше займала Л., мотивуючи це тим, що її робота тривала довгий час і тому вона не може рахуватись тимчасовою. Незважаючи на пояснення вона була звільнена з ініціативи власника як тимчасова робітниця.

Чи була С тимчасовою робітницею і чи законне її звільнення? Куди може звернутися С за захистом своїх прав? Як треба було оформити прийняття на роботу С в даному випадку?

4. На поліграфічне підприємство були зараховані слюсарем випускник технікуму та інженером-технологом випускниця інституту з двотижневим випробувальним строком. Через два тижня від початку роботи їх було звільнено як таких, що не витримали випробувальний строк.

Чи було порушення трудового законодавства в даному випадку? Для яких категорій працівників власник не має права встановлювати випробування? Чи потрібна згода профспілкового органу на звільнення в даному випадку?

5. Працівник Г 10 травня 1996 р приступив до виконання обов'язків цехового інженера. Під час виплати заробітної плати, бухгалтер повідомила, що оскільки наказ про призначення його на роботу датований 1 червня, йому не буде виплачена заробітна плата за травень.

Чи правильна відповідь бухгалтера? Якщо так (ні), то чому?

6. Працівник одного видавництва виявив бажання працювати за сумісництвом в патентному відділі науково-дослідного інституту. Укладаючи з ним трудовий договір, директор інституту запропонував йому заробітну плату в розмірі 30% від його повної ставки за суміщувану роботу.

Що таке робота за сумісництвом і суміщення професій (посад)? Як, згідно Закону України "Про оплату праці", здійснюється оплата праці за сумісництвом? Чи законний наказ директора?

Тема 15. Переведення на іншу роботу.

1. Поняття і види переведень на іншу роботу, їх правова характеристика.
2. Переведення на іншу роботу. Зміна істотних умов праці.
3. Переведення на тимчасову роботу.
4. Поняття переміщень, їх відмінність від переведень.

Практикум.

1. В результаті простою, викликаного поломкою станка, токарю-фрезерувальнику 2 розряду П було запропоновано виконувати обов'язки робочого в механічному цеху. Заробіток його при цьому зменшувався.

Які порушення трудового законодавства тут допущені? В яких випадках працівник може бути переведений на іншу роботу без його згоди? Куди може звернутись П, якщо вважає переведення незаконним?

2. Наказом по типографії інженер-економіст Р був переведений на 2 місяці на посаду бухгалтера, який тимчасово відсутній. Працівник Р в той же день звернувся в КТС, де заперечував проти такого переведення, оскільки оклад за новим місцем роботи був на 20 грн менший, ніж на попередній.

Яке рішення повинно бути винесено з даного спору? Які порушення трудового законодавства допущені?

3. Робітницю Д перевели за станом здоров'я на більш легку роботу. Д звернулася у профспілкову організацію із заявою про збереження за нею попереднього заробітку.

Як повинно бути вирішено питання по суті? Який орган уповноважений розглядати такі заяви?

4. Інженер-механік О, що працював на комбінаті хімволокна, в порядку виробничої потреби був переведений на будівництво Будинку відпочинку комбінату, яке здійснювало СМУ-10. О оскаржив наказ в суд, вважаючи таке переведення незаконним.

Як повинен бути вирішений спір? Що треба розуміти під виробничою необхідністю? Чи підвідомчий цей спір суду?

5. У зв'язку з направленням старшого економіста Г у відрядження на три місяці адміністрація видала наказ, яким зобов'язала бухгалтера Д замінити Г на весь строк її відсутності.

Чи законний наказ? Якщо так (ні), то чому? Який порядок

переведення в разі тимчасової заміни відсутнього працівника?

6. У зв'язку з неукомплектованістю цеху №3, робітника П за наказом перемістили з цеху №1 в цех №3 на постійну роботу. Інші умови роботи не змінилися. Заперечуючи наказ, П звернувся до керівника зі скаргою, обґрунтовуючи незаконність наказу тим, що перевести його в інший цех мали право тільки за його згодою. Він такої згоди не давав. Які ознаки переведення на іншу роботу? Чи є порушення закону в даному випадку?

Тема 16. Припинення трудового договору.

1. Підстави припинення трудового договору.
2. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника.
3. Порядок і підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.
4. Забезпеченні зайнятості вивільнюваних працівників. Закон України від 1 березня 1991 річно зайнятість населення".

Практикум.

1. Наказом по заводу слюсар Н звільнений з роботи з формулюванням "за появу на роботі в нетверезому стані". Н звернувся в суд з позовом про поновлення його на роботі, мотивуючи це тим, що його не вправі були звільнити з роботи за один випадок появи на роботі в нетверезому стані.

Яке рішення повинен винести суд?

2. Б, стаж роботи якого складав 13 місяців, не був у черговій відпустці і декілька разів звертався в адміністрацію про надання йому відпустки. Зрештою його безпосередній начальник - головний механік - підписав заяву про відпустку. Через 5 днів Б дізнався, що наказ про відпустку керівником підприємства підписаний не був. Б вийшов на роботу, але був звільнений за прогул.

Що таке прогул за трудовим законодавством? Чи скоїв Б прогул? Куди може звернутись Б за захистом своїх прав?

3. Працівник Р попав у медитверезник і за таких обставин був відсутній на роботі цілий день. Директор підприємства кваліфікував це як прогул, мотивуючи тим, що Р в робочий час знаходився в нетверезому стані і не міг бути допущений до роботи, не залежно від того чи знаходився він у медитверезнику, чи ні. За наказом Р було звільнено з роботи.

Чи правомірний наказ директора? Приведіть приклад того, коли відсутність на роботі більше трьох годин не може кваліфікуватись як прогул.

4. Якщо працівник навчається заочно в інституті, чи можуть його звільнити за скороченням штату?

5. Робітник Н виніс з заводу радіодеталі на суму 50 грн. Факт розкрадення був відображений в акті, складеному органами позавідомчої охорони. На підставі цього директор підприємства звільнив робітника з заводу.

Чи законний наказ директора? Який порядок звільнення за крадіжку?

6. Робітник П в січні 1996 р запізнився без поважної причини на роботу на 30 хвилин, за що отримав зауваження начальника цеху, а 10 лютого пішов з роботи на годину раніше. Керівник підприємства, отримавши згоду профспілкового органу, звільнив П за п. 3 ст. 40 Кодексу законів про працю.

Чи законним є звільнення П? Куди може звернутись П за захистом своїх прав?

Тема 17. Робочий час і час відпочинку.

1. Поняття і тривалість робочого часу. Види робочого дня. Надурочні роботи.

2. Поняття часу відпочинку. Основні види часу відпочинку.

3. Відпустки працівників. їх види, порядок надання.

Практикум.

1. Робітниця С була надана відпустка з 9 Березня протягом 18 робочих днів. З 12 по 16 березня в неї був лікарняний лист по догляду за хворою дитиною. Що три дні С зволіла сама, що засвідчує листок непрацездатності. Повернувшись із відпустки, С написала заяву про продовження її на 8 робочих днів, оскільки фактично вона відпочивала 10 днів.

Чи повинна бути продовжена відпустка в даному випадку? Якщо так (ні), то чому? В яких випадках допускається перенесення, або продовження відпустки?

2. Механік Л виконував надурочні роботи, загальна кількість яких становила 28 годин. Адміністрація в якості компенсації за надурочну роботу запропонувала Л відгул на 4 днів в кінці місяця. Л звернувся в КТС з вимогою про оплату надурочної роботи.

Який порядок оплати роботи в надурочний час? Яке рішення повинно бути винесено з даного спору? Кого не можна залучити до виконання надурочних робіт?

3. Робітниця З звернулась із заявою до дирекції фабрики з проханням перевести її на неповний робочий день тривалістю 3 години. Заперечень не було, але при умові, що З підшукає робітницю, яка буде працювати іншу

частину робочого дня тривалістю 4 години. Крім того, З попередила, що вона буде отримувати заробітну плату пропорційно відпрацьованому часу, її стаж і відпустка також будуть враховуватися в половинному розмірі.

4. Начальник цеха запропонував двом робітникам залишитися після зміни на п'ять годин для завершення термінової роботи. Дізнавшись про це, профспілковий орган звернувся до директора підприємства з вимогою оплатити робітникам надурочну роботу. Директор відмовив, мотивуючи відсутністю письмового наказу про проведення такої роботи, а також тим, що робітники не заперечували попрацювати після зміни.

Що таке надурочна робота і чи мала вона місце в даному випадку? Чи має значення наявність письмового наказу? В яких випадках допускається проведення надурочних робіт?

5. Знаходячись у відпустці по догляду за грудною дитиною Р отримала повідомлення про початок державних іспитів в інституті, в якому вона без відриву від виробництва навчалась на заочному відділенні. Р звернулася до директору заводу з заявою про надання їй оплачуваної відпустки на період здачі державних іспитів. Яку відповідь повинен їй дати директор? Який нормативний акт регулює питання про навчальні відпустки на період держ. іспитів?

Тема 18. Дисципліна праці. Матеріальна відповідальність працівників.

1. Поняття і зміст трудової дисципліни. Роль стимулів та заохочень у зміцненні дисципліни праці.

2. Дисциплінарна відповідальність за порушення трудової дисципліни. Строки і порядок накладання дисциплінарних стягнень та їх зняття.

3. Поняття і види матеріальної відповідальності працівників. Порядок відшкодування шкоди.

Практикум.

1. Механік С, який проживає в гуртожитку заводу, самочинно зайняв звільнену кімнату, за що директор заводу оголосив йому догану. Через 2 місяці С порушив правила техніки безпеки, у зв'язку з чим власник звільнив його з роботи за систематичне порушення трудової дисципліни (п.3 ст.40).

С вимагав поновити його на роботі, оскільки систематичного порушення трудової дисципліни з його сторони не було.

Чи законне звільнення С? Куди може оскаржити С рішення власника?

2. За допущений у роботі брак слюсарю Р оголосили догану і

позбавили місячної премії на 50%. Одночасно власник підприємства поставив питання про відшкодування Р спричиненої підприємству шкоди в розмірі 90 грн. Не згідний з таким рішенням, Р звернувся до КТС, посилаючись на те, що за кожне порушення трудової дисципліни може бути застосоване тільки одне стягнення.

Яким повинне бути рішення КТС?

3. Кладівник торгової бази А систематично порушував режим роботи складу. Останній раз він передчасно закритий склад, за що йому було оголошено догану. А оскаржив цей наказ, мотивуючи тим, що від нього ніхто до застосування стягнення не вимагав письмового пояснення.

Куди можна оскаржити наказ про накладання дисциплінарного стягнення? Як повинен бути вирішений спір по суті? Який порядок накладання стягнення за порушення трудової дисципліни?

4. Водій автомашини Д на заводському дворі наїхав на сталю конструкцію і зруйнував кузов машини ремонт якого по калькуляції складає 193 грн. Місячний зарібок Д становить 196 грн. Власник підприємства вимагає відшкодувати шкоду підприємству в повному обсязі.

Чи законна вимога власника? Який порядок відшкодування збитків передбачені законом?

5. Продавці підприємства звернулись до свого керівника з проханням не включати в склад бригади матеріальних осіб М, яка приховувала під прилавком продукти, а також була помічена в інших неблаговидних вчинках. Крім того, вона три місяці тому закінчила торгівельне училище і не має досвіду роботи.

З якими категоріями працівників повинні укладатись договори про повну колективну (бригадну) матеріальну відповідальність? Яке рішення повинен прийняти керівник? Який порядок формування бригади матеріально-відповідальних осіб?

6. Власник бази паперових виробів звернувся в районний суд з позовом про стягнення з зав складом Л. 185 грн - суми вартості зіпсованих паперових виробів. Свої вимоги база обгрунтувала актом, який встановлював псування матеріальних цінностей. Л, в свою чергу, стверджував, що його вини в пошкодженні цінностей нема, бо вони зберігалися в непристосованих приміщеннях, де протікали стеля і підлога. Він передав суду копії своїх доповідних записок керівництву бази.

Які умови настання матеріальної відповідальності? Як слід вирішити даний спір?

7. Слюсар Р допустив брак в роботі. У відповідності з наказом по

заводу бухгалтерія зобов'язувалась утримувати з заробітної плати Р суму заподіяних збитків, які становлять 130 грн. Одночасно бухгалтерія попередила С про те, що вона буде утримувати з кожної зарплати відповідну частку (20%) до повного відшкодування завданої заводу шкоди. Заробіток Р складає 140 грн. Р не погодився з діями бухгалтерії і звернувся в профспілковий орган зі скаргою, в якій вказав на те, що бухгалтерія не мала право стягувати збитки без його згоди або рішення суду.

Який порядок стягнення збитків, спричинених працівниками? В яких випадках стягнення збитків відбувається шляхом звернення до суду?

Тема 19. Індивідуальні трудові спори.

1. Загальна характеристика індивідуальних трудових спорів. Законодавство про трудові спори.

2. Органи, що розглядають трудові спори. Строки і порядок розгляду трудових спорів.

3. Виконання рішень про трудові спори.

Практикум.

1. Зам начальника цеху звернувся в профспілковий орган зі скаргою на наказ директора заводу, в якому йому була оголошена догана за невиконання завдання по прибиранню закріпленою за цехом території.

Хто і в якому порядку повинен розглядати скаргу зам нач. цеху?

2. Робітниця Л за запізнення на роботу була оголошена догана. Посилаючись на те, що запізнення відбулося з поважної причини, Л звернулася в КТС із заявою про зняття дисциплінарного стягнення. Заяву не прийняли, мотивуючи тим, що КТС не вправі розглядати справи про скасування дисциплінарних стягнень.

Чи законне рішення комісії? Які спори розглядає КТС?

3. Керівник філіалу поліграфічного об'єднання звернувся до КТС з проханням розглянути спір про виплату йому премії, якої було позбавили в зв'язку з наявністю в підлеглому йому колективі великої кількості дисциплінарних правопорушень. Комісія відмовила в прийнятті заяви.

Чи правомірно винила комісія? Якщо так (ні), то чому?

4. Робітник Б був звільнений з роботи за власним бажанням. Через місяць він звернувся в КТС із заявою про поновлення його на роботі, оскільки власник примусив його звільнитись за власним бажанням. В КТС заяву не прийняли, мотивуючи тим, що розгляд трудових спорів, пов'язаних із звільненням, до компетенції КТС не відноситься.

Дайте аналіз ситуації. Який орган уповноважений розглядати подібні спори?

5. Товарознавець В була звільнена з роботи за скороченням штатів. Вважаючи, що за своєю кваліфікацією вона має переважне право бути залишеною на роботі, В звернулась в суд з позовом про поновлення на роботі. Суддя заяву не прийняв, запропонувавши В звернутися з цим питанням в профспілковий орган підприємства.

Чи правий суддя? Які трудові спори розглядаються в районному (міському) суді?

Визначте, де повинен бути розглянутий наступний трудовий спір:

Про оплату вимушеного прогулу;

Про сплату вихідної допомоги при припиненні трудового договору;

Про зміни формулювання причин звільнення;

Переведення на іншу роботу головного бухгалтера підприємства;

Розділ VI. Цивільний процес.

Тема 20. Розгляд господарських спорів в

1. Організація арбугртгтгте судів в Україні. Підвідомчість господарських спорів. Доарбітражне врегулювання господарських спорів.

3. Учасники арбітражного процесу. Вирішення господарських спорів і перевірка рішення, ухвали, постанови в порядку нагляду.

4. Третейські суди, їх значення і порядок діяльності.

Практикум.

1. Визначте повідомчість наступних спорів:

а) Про стягнення недоїмок з громадян по державних і місцевих податках;

б) За позовом державного підприємства поліграфічного машинобудування до Міністерства фінансів України про визнання недійсним наказу Міністра, що регулює деякі питання податкових зобов'язань даного підприємства.

с) За позовом комерційного магазину до постачальника про стягнення 370 грн, сплачених магазином за поставку неякісних альбомів;

д) За позовом колгоспу "Зоря" до фермерського господарства про повернення сівалки, переданої за договором оренди;

е) Спір між власником магазину і продавцем у зв'язку з недостатчею на суму 150грн;

ф) За позовом гр. В до фабрики паперових виробів про поновлення на

роботі та виплати зарплати за вимушений прогул.

2. Приймаючи продукцію від постачальника, Львівська фабрика білових виробів встановила нестачу на суму 500 грн. Прийом продукції був здійснений в строки, встановлені законодавством. Акт прийому датований 10 лютого 1996 р. Визначте:

- а) Строк пред'явлення і розгляду претензій;
- б) Строк позовної давності;
- в) Підвідомчість спору;
- г) Чи оплачується позовна заява державним митом.

Який нормативний акт регламентує всі ці питання?

3. Торгова фірма звернулася із позовом без розгляду в арбітражний суд про стягнення з центральної бази нестачі в розмірі 600 грн за недопоставку товарів. Арбітраж залишив позов без розгляду, оскільки позивач не вжив заходів до арбітражного врегулювання спору.

Який порядок розгляду господарських спорів? В яких випадках арбітражний суд відмовляє у прийнятті позовної заяви, а в яких - залишає позов без розгляду?

Розділ VII. Екологічне право України.

Тема 21. Правова охорона природи в Україні.

1. Загальна характеристика законодавства про охорону природи.
2. Суть і методи правової охорони природи.
3. Об'єкти правової охорони навколишнього природного середовища.
4. Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього середовища.

Практикум.

1. Виконком міської ради видав розпорядження про припинення діяльності цегельного заводу у зв'язку з порушеннями екологічних вимог, які були допущені в процесі реконструкції даного заводу.

1. Чи правомірно це розпорядження? 2. Які екологічні вимоги до розміщення, проектування, будівництва, реконструкції, введення в дію та експлуатації підприємств та інших об'єктів, передбачені законодавством України. 3. Які повноваження мають місцеві ради у галузі охорони навколишнього природного середовища?

2. Як регулюється питання плати за забруднення навколишнього природного середовища і за погіршення якості природних ресурсів у законодавстві України?

3. Якими способами, згідно закону України "Про охорону

навколишнього природного середовища", здійснюється стимулювання раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища?

4. На які природні території та об'єкти поширюється особливий режим охорони та використання згідно закону України "Про природньо-заповідний фонд України" від 16.06.92 року.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Розділ I

1. Конституція (Основний закон) України.
2. Цивільний Кодекс України.
3. Кримінальний Кодекс України.

Розділ II.

1. Конституція (Основний закон) України.
2. Про громадянство: Закон України від 8.10.91// Відомості Верховної Ради України.- 1991.-№50.
3. Про Конституційний суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 року // Відомості Верховної Ради України.- 1996.

Розділ III

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення.
2. Про державну службу: Закон України від 16.12.93 // Відомості Верховної Ради України.- 1993.-№52.
3. Цивільний процесуальний кодекс України.

Розділ VI

1. Цивільний кодекс України.
2. Про підприємства в Україні: Закон України від 27.03.91// Відомості Верховної Ради України.- 1991.-№24.
3. Про підприємництво: Закон України від 7.02.91// Відомості Верховної Ради України- 1991.-№14.
4. Про власність: Закон України від 7.02.91// Відомості Верховної Ради України.-1991.-№20.
5. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.91// Відомості Верховної Ради України- 1991.-№49.
6. Про інформацію: Закон України від 2.10.92// Відомості Верховної Ради України- 1992.-№48.
7. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від